

۲. فصل دوم: موجودیهای صندوق بانک

اهداف حسابرسان از رسیدگی به وجه نقد عبارتست از:

۱. کلیه وجوه نقدی منعکس شده در صورتهای مالی در تاریخ ترازنامه وجود داشته باشد.
۲. وجوه نقدی بر اساس اسناد مثبت و طبق اصول متداول حسابداری در صورتهای مالی انعکاس یافته باشد.
۳. مالکیت واحد مورد حسابرسی بر وجوه نقد محرز بوده و هر گونه محدودیت در استفاده از این وجوه در صورتهای مالی بنحو مناسب افشاء شده باشد.
۴. مبالغ مندرج در ترازنامه بنحو صحیح طبقه بندی و افشاء شده باشد.
۵. وجوه بین راهی بنحو صحیح شناسائی، اندازه گیری در صورتهای مالی انعکاس یافته باشد.

۲.۱. اهمیت حساب وجه نقد

حسابرسان به چند دلیل بر وجوه نقد تأکید نسبی دارند. بدهیها، درآمدها، هزینه ها و بیشتر دیگر داراییها با وجوه نقد سروکار دارند؛ یعنی، این اقلام یا از معاملات نقدی حاصل می شود یا به وجوه نقد منجر میگردد. بدین ترتیب، رسیدگی به معاملات نقدی، حسابرسان را در اثبات اقلام متعددی از صورتهای مالی یاری میرساند. دلیل دیگر رسیدگی بیشتر به وجوه نقد، نقدینگی کامل آن است که بیشترین وسوسه را برای سرقت و سوء استفاده برمی انگیزد. خطر ذاتی داراییهای سیال، بالاست و واکنش حسابرسان در این گونه موارد، پی جویی بیشتر است. اما کشف تقلب تنها در صورتی بر مطلوبیت ارایه صورتهای مالی اثر می گذارد که مبلغ تقلب، با اهمیت باشد. ارزشیابی وجوه نقد به مراتب آسانتر از ارزشیابی دیگر داراییهاست؛ زیرا، برای رسیدن به ارزش بازیافتنی آن، نیازی به تأمین ذخیره نیست. از این رو، هدف "ارزشیابی" وجوه نقد، در اینجا جزء هدفهای حسابرسی بحث نشده است. اما زمانی که شرکتهای فرعی خارجی وجود دارند، حسابرسان باید از درستی ارزشیابی مبالغ ارزی تسعیر شده اطمینان یابند. در ضمن نظارتهای معمول صاحبکار و روشهای بررسی آن (مانند مغایرت گیری حساب بانک) بیشتر اشتباهاتی را که در این گونه حسابها رخ میدهد، کشف میکند. از طرف دیگر، ماهیت نقدینگی این حسابها، خطر کشف نشدن سوء استفاده از آنها را افزایش میدهد.

۲.۲. کنترل‌های داخلی وجه نقد

تفکیک امور حسابداری و عملیات وجه نقد به دلیل ریسک نقدشوندگی بالای آن از اهم موارد مورد توجه در طراحی سیستم کنترل داخلی می باشد. متأسفانه در کشور ما در بیشتر موارد امور حسابداری و خزانه داری (عملیات) وجه نقد توسط مدیر مالی مدیریت می گردد که تضعیف سیستم کنترل داخلی را به دنبال دارد. امور مالی شرکت باید زیر نظر خزانه دار باشد که بیشترین مسئولیت امور مربوط به وجه نقد را بر عهده دارد. تفکیک بخش دریافت از پرداخت نیز می تواند در مدیریت بهتر حساب وجه نقد مثمر ثمر باشد. خزانه داری باید دپارتمان های دریافت و پرداخت خود را مستقل نماید. بطور کلی برای کنترل بهینه امور وجه نقد در وهله اول باید خزانه از حسابداری و در وهله دوم باید دریافت از پرداخت تفکیک گردد. وظایف امور مالی، دریافت و تحویل وجه نقد به بانک، امضای چکها، سرمایه گذاری وجه نقد، حفاظت از وجه نقد، اوراق بهادار قابل داد و ستد، تهیه بودجه نقد خواهد بود. کلیات مورد توجه در کنترل داخلی وجه نقد عبارتند از:

۱. انجام امور مربوط به یک معامله توسط چند نفر
۲. تفکیک امور حفاظتی وجه نقد از امور دفتر داری آن
۳. تمرکز امور مربوط به دریافت وجه نقد
۴. ثبت بلادرنگ وجوه نقد دریافتی
۵. دریافت رسید وجه نقد توسط مشتریان از بخش صادر کننده
۶. واریز دریافت های هر روزه به بانک
۷. انجام پرداخت های نقدی از طریق چک به جز پرداخت هزینه های اندک که توسط تنخواه گردان پرداخت می شود.
۸. تهیه صورت مغایرت بانک هر ماه و توسط شخصی که مسئولیتی درباره ی صدور چک یا حفاظت از وجه نقد نداشته باشد.

۲.۳. وصول مطالبات

بیشتر وصولی های کارخانجات و عمده فروشان به صورت دریافت چک از مشتریان از طریق پست می باشد. در این گونه موارد احتمال اختلاس کاهش می یابد، مگر آنکه مسئولیت دریافت چک، به حساب خواباندن چک و ثبت آن در حساب معین اشخاص تنها بر عهده یک نفر باشد.

سیستم متداول دریافت چک از طریق پست به شرح زیر است

معمولا نامه های وارد شده در دبیر خانه گشوده می شود و یکی از کارکنان لیستی به نام لیست کنترل از چکهای دریافتی تهیه می کند که در این لیست مشخصات یا شماره حساب مشتری، شماره و مبلغ چک ثبت می شود. نسخه ای از لیست کنترل برای خزانه دار و نسخه ای دیگر همراه با چکهای دریافتی برای صندوق دار و نسخه ای از این لیست با نامه های همراه چکها برای مسئول دفتر معین اشخاص ارسال می گردد.

از جمله فواید سپردن وجه نقد در بانک

۱. هر گونه تاخیر در به حساب خواباندن چکهای دریافتی از مشتریان خطر وصول نشدن آن را افزایش می دهد.
۲. ماندن وجه نقد در صندوق به منزله وجه نقد بی استفاده است.
۳. سپردن هرروزه کلیه وجوه سبب می شود تا از جایگزینی وجه دریافتی روزهای بعد به جای کسری های احتمالی پیشگیری شود.

سیستم کنترل داخلی پرداختهای نقدی

تمامی پرداختها به جز اقلام جزئی که از طریق تنخواه گردان پرداخت می شود باید با صدور چک صورت گیرد. مزایای استفاده از چک عبارتند از:

۱. پرداخت با چک باعث ایجاد رسیدی می گردد که به شکل پشت نویسی چک اعم از هنگام وصول آن یا واگذاری به دیگران از مشتری دریافت می شود.
۲. تمرکز مجوز پرداخت نزد چند نفر مشخص
۳. کاهش وجه موجود در شرکت
۴. وجود مدارک دائمی برای پرداختها

برای بهره گیری کامل از مزایای چک بایستی موارد زیر مورد توجه قرار گیرند:

۱. تمام چکها از قبل شماره گذاری شده باشد و به ترتیب شماره استفاده شود.
۲. چکهای استفاده نشده با مراقبت نگره داری شود تا مورد سوءاستفاده قرار نگیرد.
۳. چک هایی که باطل می شوند باید به گونه ای حفظ شوند که دیگر قابل استفاده نباشد.

۴. مبلغ هرچک باید توسط کامپیوتر یا ماشین های پرفراژ روی چک نوشته شود تا امکان تغییر مبلغ چک وجود نداشته باشد.
۵. صاحبان امضا مجاز باید اطمینان حاصل کنند که این مدارک دیگر قابل ارائه نباشد و سپس چک را امضا می نمایند.
۶. چک امضا شده نزد تنظیم کننده چک بازنگردد.

۲.۴. ویژگی های کنترلی سیستم برگه ای

در این سیستم پیش از امضای هر چک مدارک آن بررسی شده واز وجود مجوز صحیح برای پرداخت اطمینان حاصل می شود. در نتیجه سیستم برگه ای یکی از راههای برقراری کنترل داخلی قوی در مورد پرداختهای نقدی است. در هر سیستم برگه ای مسئولیت گردآوری مدارک مثبتته مربوط به پرداختهای نقدی برعهده دایره حسابداری می باشد.

۲.۵. برنامه حسابرسی وجه نقد

- ۱- کسب شناخت کافی از سیستم کنترل داخلی وجه نقد
- برای کسب شناخت در شرکت های کوچک میتوان بر اساس پرسش هایی از صاحبان و کارکنان شرکت و مشاهدات دست اول خود تهیه کرد و در شرکت های بزرگ برای تشریح ساختار کنترل داخلی معمولاً از پرسش نامه کنترل های داخلی استفاده می شود.
- ۲- برآورد خطر کنترل و طراحی آزمونهای کنترل داخلی
- ۳- اجرای آزمون های کنترلی اضافی شامل:

الف: کنترل جمع های دفتر روزنامه وجه نقد و نقل اقلام به حسابهای دفتر کل و معین هدف از امتحان جمع و نقل اقلام دفتر صندوق اثبات صحت محاسبات ریاضی دفاتر روزنامه، کل و معین می باشد.

ب: مقایسه اقلام صورت دریافت های نقدی با دفتر روزنامه دریافتهای نقدی، معین بدهکاران و فیش های واریز وجه به بانک لازمه وجود یک سیستم کنترل داخلی رضایت بخش در مورد دریافتهای نقدی واریز تمامی وجوه

دریافتی هر روز به بانک در همان روز یا حداکثر روز بعد می باشد که این عمل سبب می شود فرصت قرض گرفتن کارکنان مسئول وجه نقد از موجودی های نزد آنان به حداقل برسد و کار حسابرسان در مقایسه و تطبیق دفتر روزنامه دریافتهای نقدی با مبالغ واریزی طبق صورتحساب بانک آسانتر گردد.

حسابرسان برای حصول اطمینان از اینکه وجه نقد دریافتی بدون دست خوردگی به بانک واریز شده یا نه باید مبالغ تک تک چکهای فهرست شده در لیست و جمع مبلغ پول دریافتی در روز را مقایسه کنند. حسابرسان هنگام مقایسه دریافتها و وجوه واریزی باید به ریز دریافتهای نقدی علاوه بر اتکا به جمع های روزانه یا ادواری تاکید داشته باشند. مطابقت جمع دریافتها و وجوه واریزی یک دوره هیچ گونه اطمینانی بدست نمی دهد که در طول دوره مورد بررسی چکهای بی ارزش جایگزین مبالغ پول دریافتی نشده یا کسری های اوایل دوره در واریزی های بعدی جبران نگردیده است. مقایسه ثبتهای روزانه در دفتر روزنامه دریافتهای نقدی با وجوه واریزی ممکن است گونه ای از تقلب را آشکار کند که به آن کلاه به کلاه کردن می گویند.

کلاه به کلاه کردن یعنی کتمان کسری وجه نقد از طریق تاخیر در ثبت وجه نقد دریافتی، یعنی دریافت از آقای الف در جیب صندوق دار و دریافت از آقای ب به جای آقای الف در دفاتر ثبت می گردد. در مواردیکه که مامور دریافت وجه نقد مسئولیت ثبت دفتر معین بدهکاران را بر عهده دارد کلاه به کلاه کردن آسان اتفاق می افتد، نسخه دوم واریز وجه به بانک که نزد صاحبکار نگه داری میشود به راحتی می تواند دستکاری شود چنانچه حسابرسان نسبت به دستکاری شدن نسخه تردید داشته باشد باید آنها را با نسخه اصلی موجود در بانک تطبیق دهند.

پ: مقایسه جزئیات تعدادی از پرداخت های نقدی ثبت شده در دفتر روزنامه با معین بستانکاران، سفارشهای خرید، گزارش های دریافت کالا، فاکتورهای خرید و چکهای صادره.

۴- برآورد دوباره خطر کنترل و طراحی آزمونهای محتوا برآورد خطر کنترل مستلزم شناسایی نقاط ضعف و قوت سیستم کنترل داخلی، بسط و تجدید روش های حسابرسی و ارائه پیشنهاد های اصلاحی برای درج در گزارش بررسی کنترل های داخلی به صاحبکار است. اجرای آزمونهای محتوای معاملات نقدی و مانده حسابهای وجه نقد:

۱. دریافت صورت ریز مانده حسابهای وجه نقد و تطبیق با دفتر کل (صحت محاسبات ریاضی) صورت ریز مانده ها شامل نام بانک، شماره حساب، نوع حساب و مانده پایان سال طبق دفاتر می باشد. این صورت جایگزینی برای دفاتر مالی در انجام امور حسابرسی حساب وجه نقد است. ویژگی اصلی آن وجود زیر

- اطلاعات حساب وجه نقد و بانک است که باید مبلغ آن با مبلغ دفاتر همخوانی داشته و فاقد مغایرت باشد.
۲. ارسال درخواست تاییدیه موجودی به بانکهای طرف حساب شرکت ها (اعتبار یا وجود و مالکیت) یکی از اهداف حسابرسان اثبات اعتبار مبلغی است که به عنوان وجه نقد در ترازنامه می آید. راه رسیدن به این هدف دریافت تاییدیه از بانک در مورد وجه نزد بانک، شمارش موجودی صندوق و تهیه صورت مغایرت صورت حسابهای ارسالی از بانک می باشد.
۳. دریافت صورت مغایرت بانکی به تاریخ ترازنامه (اعتبار یا وجود و مالکیت) تعیین وضعیت وجه نقد شرکت در پایان دوره مالی مستلزم مغایرت گیری بین مانده طبق صورتحساب بانک به آن تاریخ و مانده طبق مدارک حسابداری صاحبکار می باشد. صورت مغایرت بانکی را باید به تاریخ ترازنامه شرکت تهیه و بررسی کرد چنانچه صاحبکار پیش از شروع رسیدگی های حسابرسان صورت مغایرت بانک را تهیه کرده باشد دیگر نیاز به تهیه مجدد نیست اما حسابرسان باید جزئیات را بررسی کنند تا از صحت آن مطمئن شوند. نوعی از صورت مغایرت بانکی که حسابرسان از آن بیشتر استفاده می کنند با مانده طبق صورتحساب بانک شروع می شود و به مانده اصلاح نشده طبق مدارک حسابداری ختم می شود این شکل از صورت مغایرت حسابرسان را قادر می سازد تا ثبتهای اصلاحی موثر بر وجه نقد را مستقیماً روی کاربرگ صورت مغایرت پیاده کنند تا بتوانند مانده اصلاح شده را به کاربرگ طبقه بندی وجه نقد یا کاربرگ نهایی عطف متقابل دهند. تطبیق مانده دفتر کل با صورتحساب بانک پایان رسیدگی حسابرسان به موجودی نزد بانک نیست. درستی و اعتبار هر یک از اقلام صورت مغایرت باید با مراجعه به منشا آنها اثبات شود. نکته : حسابرسان باید چکهایی را که بیش از یک سال از صدورشان میگذرد و هنوز به بانک ارائه نشده اند را پی جویی کنند که این مورد باعث تضعیف سیستم کنترل داخلی می شود.
۴. دریافت صورتحساب مقطعی از بانک (اعتبار یا وجود و مالکیت) صورتحساب مقطعی بانک : صورتحسابی است که تعداد معینی روزکاری معمولاً ۷ تا ۱۰ روز پس از پایان سال مالی شرکت را در بر می گیرد. صاحبکار از بانک طرف حساب خود می خواهد این صورتحساب را تهیه و مستقیماً برای حسابرسان ارسال کند. صورت حساب مقطعی حسابرسان را قادر می کند که چکهای ارائه نشده به بانک و وجوه در راه مندرج در صورت مغایرت را به دقت رسیدگی کند.
۵. شمارش وجه نقد موجود در شرکت (اعتبار یا وجود و مالکیت) وجه نقد موجود در شرکت معمولاً شامل دریافتهای نقدی واریز نشده به بانک، تنخواه گردان، پول خرد و سایر وجوه نزد صندوق است. تنخواه

گردان و وجه نزد صندوق می تواند در هر زمانی پیش از پایان سال مالی، تاریخ ترازنامه یا پس از آن شمارش شود. بیشتر حسابرسان ترجیح می دهند این گونه وجوه را بدون اعلام قبلی (تصادفی) شمارش کنند. شمارش وجه نقد در بانکها و موسسات مالی از لحاظ کار حسابرسی اهمیت زیادی دارد. حسابرسان وقتی می خواهند شمارش انجام دهند باید نسبت به حضور صندوق دار در تمام مدت شمارش پافشاری کنند. حسابرسان باید در پایان شمارش تاییدیه ای مبنی بر شمارش وجه در حضور صندوق دار و تحویل تمامی وجه به وی از صندوق دار دریافت کند. این کار از مقصر شناخته شدن حسابرس بابت کسری وجه نقد پیشگیری می کند.

۶. کنترل انقطاع زمانی دریافتها و پرداختهای نقدی (اعتبار یا وجود و مالکیت، کامل بودن) وجوه نقد مندرج در ترازنامه باید تمام دریافتهای آخرین روز سال را منعکس کند و هیچ گونه دریافتهای بعدی را در بر نگیرد به عبارتی انعکاس صحیح وضعیت وجه نقد در ترازنامه مستلزم انقطاع کامل دریافتهای نقدی و پرداختهای نقدی در پایان سال است. تمامی چکهای دریافتی از مشتریان که جز دریافتهای نقدی منظور شده است باید پیش از شمارش وجه نقد توسط حسابرس در دفتر روزنامه ثبت شده باشد. حسابرسان باید این چکها را از لحاظ نام مشتری و مبلغ آنها با ثبتهای دفتر روزنامه مقابله کنند چنانچه چکهای مشتریان به حسابی غیر از حساب خود آنان بستانکار شده باشد نشانه تقلب یا کلاه به کلاه کردن است. محقق می گردد. نکته: حسابرسان برای حصول اطمینان از انقطاع کامل پرداختهای نقدی باید شماره آخرین چک هر حساب بانکی را که در روز آخر سال صادر شده است یادداشت کنند و در مورد ارسال یا تحویل تمامی چکهای صادر شده برای بستانکاران از مدیریت شرکت پرس و جو کنند.

۷. پی جویی هر گونه چک با مبالغ گزاف یا غیر عادی در وجه اشخاص وابسته (ارائه و افشا) هر چک با مبلغ کلان یا غیر عادی که در وجه مدیران، روسا، شرکتهای وابسته به منظور نقد شدن صادر شده است را حسابرس باید با دقت بررسی کند تا مشخص شود که این گونه چکها: ۱- دارای مجوز لازم بوده و به درستی در دفاتر ثبت شده اند. ۲- به طور کافی در صورتهای مالی شرکت افشا شده است. نکته: افشای معاملات اشخاص وابسته باید نوع و ماهیت ارتباط، توصیف معامله و مبلغ آن را شامل شود.

۸. ارزیابی چگونگی ارائه و کفایت افشای وجه نقد در صورتهای مالی